

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת בבא מציעא - דף קיב

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

האם מותר להסתכן לצורך פרנסה?

אמרו בגמ', "ואליו הוא נושא את נפשו" מפני מה עלה זה בכבש ונתלה באילן ומסר את עצמו למיתה לא על שכרו. מבואר בדברי הגמ' לפי ביאור זה בברייתא, שהפועל הסתכן עד כדי מסירת עצמו למיתה כדי לכלכל את בני ביתו. בשו"ת אגרות משה (ח"מ חלק א סי' קד) כתב כך, נשאלתי מאחד אם מותר להתפרנס ממשחק זריקה הכדורים שנקרא באל בלע"ז, שיש לחוש לסכנה כמו שאירע לאחד מכמה אלפים שנסתכן. והשבתי שלענ"ד יש להיתר, שהרי מפורש בב"מ (ק"ב, א) על הפסוק "ואליו נושא נפשו", מפני מה נתלה באילן ומסר את עצמו למיתה לא על שכרו. מבואר שמותר להתפרנס אף כשיש חשש סכנה לאופן רחוק. מחילא אף כשיש חשש שיהרג אחרים באופן רחוק כזה מותר, דמאי שנא מחשש שיהרג בעצמו, דגם להרוג את עצמו יש איסור לא תרצת. ומ"מ מותר בחשש רחוק כזה לצורך פרנסה. א"כ גם בחשש סכנת אחרים נמי יש להיתר בחשש רחוק כזה. וגם אם לא נימא כן לא היה רשאי בעל האילן לשכור אותו. ומסיגי האגרות משה את דבריו, שבוודאי שמדובר שהפועל מודע לסכנה, ונכנס אליה ברצון, שודאי אין לו רשות להכניס אף בספק הרחוק כזה את אלו שלא ידעו או לא רצו להכנס לסכנה זו אף כאשר ספק הסיכון רחוק.

וציין בסוף דבריו שהראו לו שהנודע ביהודה פסק כך לענין פרנסה מצידית חיות. בשו"ת נודע ביהודה (תנינא יו"ד סי' י) נשאל, איש אחד אשר זכהו השם בנחלה רחבה ויש לו כפרים ויערות, אשר ביערות תרמוש כל חיתו יעראם מותר לו לילך בעצמו לירות בקנה שריפה לצוד ציד או אם אסור לישראל לעשות דבר זה אי משום צער בעלי חיים אי משום בל תשחית.

לאחר שעונה לו הנודע ביהודה בדיון צער בעלי חיים ובל תשחית. ממשיך לגבי הנידון הנזכר אם מותר מצד סכנה, ואמנם מאד אני תמה על גוף הדבר ולא מצינו איש ציד רק במרוד ובעש, ואין זה דרכי בני אברהם יצחק ויעקב. ומביא הנוב"י ראייה ממה שפסק הרמ"א (או"ח סי' רכג) שאין לומר על דבר העשוי מעורות בעל חיים "תבלה ותתחדש" משום ורחמיו על כל מעשיו, ואמנם הרמ"א כבר כתב שהוא טעם חלש, אך כתב זאת שאין הכרח שמחמת אותו אדם יהרג עוד חיות, ויש עורות ממתים מאליהם וכד', אולם אחרי הכל סיים הרמ"א "שרבים מקפידים על זה". א"כ אין ימית איש ישראלי בידים בעלי חיים בלי שום צורך, רק לגמור חמדת זמנו להתעסק בצידה. וממשיך הנוב"י ומאריך כמה מכוער הדבר של צידה לשם הנאה.

ומי שהוא איש הצריך לזה ופרנסתו מצידה כזו, בזה לא שייך אכזריות והרי שוחטין בהמות וחיות ועופות וממיתים דגים לצורך האדם, ומה לי טהורים שיאכל משרם ומה לי טמאים שיאכל ויפרנס עצמו מדמי עורותיהן, וכל בעלי חיים ניתנו לאדם לכל צרכיו.

אבל מי שאין זה לצורך פרנסתו ואין עיקר כוונתו כלל בשביל פרנסתו הוא אכזריות.

וכותב עוד הנוב"י (הנוגע לסוגיא שלנו), עד כאן דברתי מצד יושר ההנהגה שראוי לאדם להרחיק מזה, ועכשיו אני אומר אפילו איסורא איכא שהרי כל העוסקים בזה צריכים להיכנס ליערות, ולהכניס עצמם בסכנות גדולות במקום גדודי חיות, והתורה אמרה "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם".

ומי לנו גדול ואומן בקי בצידה יותר מעשו, שהכתוב העיד עליו "ויהי עשו איש יודע ציד" וכו', והתבונן מה עשו אומר על עצמו, "הנה אנכי הולך למות" וגו', ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, היינו שהוא מסתכן בכל יום בין גדודי חיות וכן פירשו הרמב"ן.

מעתה איך יכניס עצמו איש יהודי למקום גדודי חיות רעות, ואף גם בזה מי שהוא עני ועושה זו למחייתו, לזה התורה התירה כמו כל סוחר ימים מעבר לים שכל מה שהוא לצורך מחייתו ופרנסתו אין ברירה, והתורה אמרה "ואליו הוא נושא את נפשו" ואמרו רז"ל (בסוגיא לפנינו) מפני מה זה עלה בכבש ונתלה באילן ומסר עצמו למיתה לא על שכרו כו', אבל מי שאין עיקר כוונתו למחייתו ומתאוות לכו הוא הולך אל מקום גדודי חיות, ומכניס עצמו בסכנה הרי זה עובר על ונשמרתם מאוד כו'.

ומעתה יש בדבר זה איסור וגם סכנה, ועוד יש בזה דבר שלישי, שמזכירים עוונותיו באותה עת, שהרי אין זה טוב מהאיסור לשבת תחת קיר נטוי כמבואר בש"ס ובדברי הרמב"ם בהלכות רוצח (יב, י).

ונוקט הנוב"י, שהמהלך במקום סכנה הוא עובר על דברי תורה, דכתב "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם" וגם מזכירין עוונותיו, ומחילא הקב"ה מתמלא עליו עברה, כמבואר בגמ' בברכות.

ובמי שמוכרח לזה מחמת פרנסתו, הורו לו חכמינו ז"ל תפלה שיתפלל על עצמו. אבל מי שנושע כן בשאט נפש, איך תתקבל תפלתו, ולכן יש בדבר זה מדה מגונה דהיינו אכזריות, וגם איסורא וסכנתא וגם הזכרת עוונותיו, לכן השומע לי

ישכון בטח השקט ושאנן בביתו, ולא יאבד זמנו בדברים כאלה. בפשטות מדברי הנוב"י מבואר ששורש הדבר הוא אסור, אך לצורך פרנסה התירו להכניס את עצמו למקום סכנה. בשו"ת ציץ אליעזר (חלק יז, סי' ח) הביא מדברי הערוגות הבשם, והערוך לנר שביארו שהדבר מותר מן הדין. שכתב הערוגות הבושם (על יו"ד בספרו שו"ת שם אריה חיו"ד סי' כז) וז"ל "ודע דאף בדברים שיש בהם סכנה מכל מקום בדבר שהוא מנהגו של עולם ודרך הכרח אין לחוש, דהרי ארבעה צריכים להודות וב' מהם הולכי מדברות והולכי ימים, הרי דאיכא בהם סכנה ומ"מ מותר לפרוש בספינה ולילך במדבר, ועיין באו"ח (סי' רמח) לענין אם מפליגים סמוך לשבת, אבל בחול שרי. ולמה לא יאסור משום סכנה וכו'? וכן מה שאמרו חז"ל דכל הדרכים בחזקת סכנה, ועכ"ז מותר לצאת לדרך וכו' עכ"ל. מבואר שיש סכנות שלא נאסר להסתכן כאשר יש צורך בדבר. ועל זה הדרך, בשו"ת בנין ציון (לערוך לנר סי' קלז), שסבר בפשיטות שאין איסור ומותר לכתחילה לרדת לים ולצאת במדבר כל היכא שבאותה שעה שהולך ליכא סכנה, שהולכין אחר הרוב.

סיכום הדף

נושא היום: כובש שכר שכיר. העביר את החיוב. נאמנות הפועל.

כאמור הביאה הגמ' שדרשו "ואליו הוא נושא את נפשו", הכובש שכר שכיר כאילו הוא נוטל את נפשו. **נחלקו רב הונא ורב חסדא, למ"ד**, גורם הגזלן מיתה לעצמו **שנאמר** "אל תגדל דל כי דל הוא ואל תדכא עני בשער" **וכתוב** "כי ד' יריב ריבם וקבע את קבעיהם". **למ"ד**, גורם מיתה לנגזל, **שנאמר** "כן ארחות כל בצע בצע את נפש בעליו יקח". **ומ"ד** שגורם מיתה לעצמו **יבאר** "בעליו" של עתה. **ומ"ד** שגורם מיתה לנגזל **יבאר** שאמרו טעם "וקבע את קובעיהם" **כלומר** התחייבו מיתה כיון שהרגו את הנגזל.

"לא תלין פעולת שכיר אתך" **אתך** משמע לדעתך, **אינו עובר** בבל תלין אם לא תבע אותו. **אתך** דווקא אם יש לך ואם אין לבעל הבית מחוץ לא עובר. **אתך** אם העביר את החיוב לטולחני או חנוני אינו עובר שהרי החוב אינו אתך.

הסתפקו, אם החנוני לא משלם לפועל האם חוזר לבעל הבית, **לדעת רב ששת** אינו חוזר כיון שאמרה המשנה שלאחר שהעביר את החוב אינו עובר בעל הבית והכוונה שהסתלק לגמרי. **ולדעת רבה**, חוזר לבעל הבית ואמרה המשנה שאינו עובר איסור, אבל יכול הפועל לחזור לבעל הבית.

שאלו את רב ששת, פועל שעבד בקבלנות האם יש בל תלין. **מבאר הגמ'** שהספק הוא בדיון אומן האם קונה את הכלי כאשר השיביו אותו, ואז יש כן הלואה ואין בל תלין. **אז** שאין האומן קונה ונעשה הוא שכיר אצל בעל הכלי ויש בל תלין. **אמר רב ששת**, שעובר על בל תלין. **והקשתה** הגמ' מברייתא שמבואר שאינו עובר. **וביאר** שברייתא מדובר שהעביר את החוב לשולחני.

מביאה הגמ' ראייה לרב ששת, נתן לאומן לתקן בגד, והודיע האומן שהבגד חוסך, כל זמן שלא הגיע לידי בעל הבית אין כאן בל תלין. כאשר נתן לו את הבגד זמן שקיעת החמה עובר על בל תלין. **מבואר** שאין אומן קונה בשבח כלי, ולכן עובר על בל תלין. שאם היה קונה בשבח כלי אין כאן שכירות.

לדעת רב מרי בנו של רב כהנא, אין ראייה מהנידון של אומן בבגד, היות ומדובר (למסקנא) ששכר את הפועל לדרוך על הבד בזמן הכנתו לשימוש הראשוני, וכל דריכה משלם לו מעה. ואינו קבלן.

מבואר במשנה ששכיר שתובע את בעל הבית בזמן סיום עבודתו, אם בעל הבית מכחישו נשבע הפועל ונטול, ושלא כמו בשאר מקומות שכל הנשבעים נפטרים. **אמר רב יהודה בשם שמואל** "הלכות גדולות שנו כאן". **שאלה הגמ'** הרי זה תקנות מדרבנן. **לכן** אמר "תקנות גדולות שנו כאן", **שאלה הגמ'** האם יש קטנות. **אלא אמר רב נחמן בשם שמואל** "תקנות קבועות שנו כאן", **בתחילה** ביארו שתיקנו שהפועל ישבע משום שזקק הוא לשכרו. **ודחתה הגמ'**, שאין לומר שיש עדיפות לשכיר על בעל הבית. **אלא ביארו**, שבעל הבית טורד פועלו ויתכן שטעה ולא שילם ללאחד מהם. **ולא אמרו** שישלם בלא שבועה שהרי בעל הבית טוען בריא. **ולא תקנו** שישלם לו בפני עדים, משום שהדבר כרוך בטירחו. **ולא אמרו** שיתן לו בתחילת היום ושוב לא יוכל לטעון בסוף היום לא קיבלתי, היות ונח לשניהם שהתשלום יהיה בסוף יום העבודה.

מבואר בברייתא שאם הפועל אומר קצצת עימי 2, ובעל הבית אומר 1, המוציא מחברו עליו הראיה, **ולא אומרים** שישבע הפועל. **משום** שכאמור הסבירא היא משום שטרוד עם פועליו, אולם כמה קצץ בודאי זוכר. **בעבר זמן החיוב**, בעל הבית פטור ולא נשבע הפועל ונטול, **היות** ובעל הבית טרוד עם פועליו דווקא לפני שהגיע זמן החיוב. **אבל** כאשר הגיע זמן החיוב מזכיר לעצמו כדי לא לעבור איסור. **א"כ שואלת הגמ'** גם השכיר לא חשוד שיגבה פעמיים. **אלא** לבעל הבית יש ב' חזקות, **א** אינו עובר על בל תלין. **ב** אין שכיר משהה את שכרו ובל לקבל בזמן. **ולפועל** יש רק חזקה אחת שלא עובר על גזל לתבוע פעמיים שכרו.